

Parma

Parma, een toverwoord, dat meteen alle smaakpapillen van alle smulpapen in slagorde schaaft: Parmahesp, Parmezaan ... Toom even je Pavlovreacties in; first things first, **geschiedenis** dus.

Parma ligt aan de twee boorden van de Parma. Riviernaam werd stadsnaam van deze Romeinse stichting (183 v. Chr.) in de buurt van een aftakking van de Via Aemilia (Rimini-Milaan). Ondanks de beduidende ligging kreeg de stad pas betekenis in de middeleeuwen. De Duitse keizers vonden in de stad en in de lokale bisschop – rijksbisschop – een stevige steun voor hun Italië- en kerkpolitiek. Vooral bisschop Cadalus (1045-1072) wierp zich als hun bondgenoot op. In 1061 benoemde de keizer hem zelfs tot paus Honorius II, wat natuurlijk op tegenstand van de pauspartij botste. Men beschouwt hem dus als een tegenpaus. Cadalus of Kadaloh was ook de man achter de nieuwe prestigieuze dom, die echter pas door allerlei omstandigheden – o.a. misschien een aardbeving in 1117 – in de 12^{de} eeuw uit de steigers kwam. Gedurende de middeleeuwen was Parma voortdurend in een concurrentieslag met Piacenza verwickeld. Naar gelang van de eigen belangen sloot de stad zich nu eens bij de paus (Guelfen), dan weer bij de keizer (Ghibbellijnen) aan. Met de communale vrijheid was het finito in 1346, toen de Visconti en de Sforza van Milaan er de plak gingen zwaaien. In 1515 werd het ingelijfd in de pauselijke staat. In 1545 maakte paus Paulus III Farnese er, samen met Piacenza, een onafhankelijk hertogdom van uit liefde, niet voor de stad, maar voor zijn bastaardzoon Pierluigi. Deze dynastie zou er regeren tot in de 18^{de} eeuw. Dat was zeker in het begin niet naar de zin van de onderdanen, want Pierluigi werd vermoord. Parma heeft ook een plaatsje in onze geschiedenis via Margareta van Parma, bastaarddochter van keizer Karel V. Als pion in de Habsburgse huwelijkspolitiek was zij eerst uitgehuwelijkt aan een Medicoprins, die ook al niet vredig aan zijn einde kwam, en daarna aan Ottavio Farnese, opvolger van zijn vader Pierluigi. Hun zoon Alessandro was de generalissimo van zijn tijd. Hij heroverde o.a. Antwerpen voor Spanje.

Dé blikvanger van Parma is de **Piazza del Duomo**, een uniek ensemble van bisschoppelijk paleis, dom en doopkapel. Vooral deze twee laatste, de duomo en het battistero, zullen onze aandacht trekken.

De **dom** behoort met haar zussen van Pavia, Piacenza, Fidenza, Cremona en Modena tot de grote Noord-Italiaanse romaanse kathedralen langs de keizeroute naar Rome en getuigen van de trotse vrijheid van die burgergemeenschappen. De kerk is gebouwd met het grote export-product van de stad, baksteen. Typisch is het protiron, het vooruitspringend portaal met baldakijn, vermoedelijk, via de Normandische kathedralen van Zuid-Italië, een erfenis van de Byzantijnen en misschien ook geconcipeerd naar pausbaldakijnen in St-Jan van Lateranen of St-Pieter te Rome. Leeuwen, dé symbolen van macht, flankeren de poort. Hierboven worden de maanden uitgebeeld. De cyclus begint in maart, de maand van Jezus'conceptie met het feest van Maria's Ontvangenis op 25 maart, begin ook van het burgerlijke jaar in vele steden. In het drieschepige interieur wordt onze aandacht getrokken door het presbyterium, 3 m hoog op een podium, waaronder de crypte, en door de rijke sculptuur op de kapitelen. De onderwerpen getuigen van een rijke verbeelding. Naast bijbelscènes treft men verscheidene dierfabels aan, tornooitaferelen, episodens uit heiligenlevens, bv. van Sint-Maarten.

Een monument van Romaanse beeldhouwkunst is de bisschopstroon van Cadalus van Benedetto Antelami, de grote meneer onder de Romaanse beeldhouwers. De leeuwen, atlanten en honden zijn standaard in de Romaanse kunst, de vormgeving ervan getuigt van grote kracht. St-Joris en St-Paulus staan op de wangen. Van dezelfde kunstenaar kan je hier ook een reliëf met de kruisafname bewonderen. Totaal anders en mogelijk een beetje vreemd in deze middeleeuwse, statisch overkomende tempel doen de fresco's van de viering aan: op en top maniëristisch werk van Correggio, aangebracht tussen 1526 en 1534. Uitgebeeld is de hemelvaart van Maria. Met perspectivische hoogstandjes wordt het een triomfantelijke bedoening, één en al beweging.

Een feest van romaanse beeldhouwkunst in Italië is de in rozig marmer van Verona opgetrokken, achthoekige **doopkapel**. Ook hier was Antelami aan het werk. Het noordportaal, aan de kant van de piazza, de porta della Vergine, stelt een Majestas-Maria voor, tussen de drie koningen en Jozef, die het bevel krijgt naar Egypte te vertrekken. Op de reliëfband eronder staan: het doopsel in de Jordaan, het feestmaal bij Herodes en de

onthoofding van Johannes; verder nog: de twaalf profeten in medaillons, naast de deuren de stamboom van Israël en Maria's voorvaders.

Het westportaal heeft als thema de dood met de opwekking van de doden in de architraaf en het Laatste Oordeel, Christus tussen de apostelen in de lunette. Het is de eerste maal dat het thema in Italië uitgebeeld wordt. Verder komen voor: de zes werken van barmhartigheid en de gelijkenis van de wijnberg op het deurkader.

Op het zuidportaal staat de legende van Barlaâm en Josaphat, een verhaal van boedhistische oorsprong, hier verchristelijkt. Josaphat wordt door zijn vader in een paleis geïsoleerd opgevoed om zijn bekering onmogelijk te maken. Toch slaagt de kluizenaar Barlaâm daarin. De prins zal ook verder leven als kluizenaar. Dit verhaal wordt echter allegorisch weergegeven: Josaphat klimt in een boom (de wereld) om er honing (verlokkingen van de wereld) te verzamelen; twee dieren (de tijd) knagen aan de wortelen en een draak (de hel) bedreigt de klimmer; aan beide kanten van de boom zie je zon en maan – dag en nacht moet men op z'n hoede zijn! – staan er als Apollo en Diana, met zonne- en maanwagen.

Langs de acht zijden loopt een reeks medaillons waarin demiddeleeuwse verbeelding hoogtij viert. Vooral de dierenfantastiek zit vol grollen en grappen.

Binnen in het battistero verdubbelen de wanden van acht naar zestien. Je wordt overweldigd door de kleurenrijkdom van de koepel waarin het hele register van de christelijke verlossing wordt opengetrokken: apostelen, profeten, bijbelse koningen, verhalen uit het leven van St-Jan-de-Doper, alternerend met de geschiedenis van Abraham.

Van de beelden, vrijstaand en reliëfs, ziet men er een aantal zoals de middeleeuwen ze zagen: in kleuren, want na de recente restauratie werden zij weer beschilderd. Een revelatie! De onderwerpen werden gekozen uit het leven van Jezus, maar zeker zullen de allegorieën van de maanden, de seizoenen en de sterrenbeelden je aanspreken. Hier komt de monumentaliteit van Antelami geheel tot haar recht. Soms combineert hij wel vreemd: zo is mei een boer op een paard, combinatie van boer en de uitrijdende ridder.

De nissen werden in de loop van de 14^{de} eeuw met fresco's volgekleurd, kleurrijk zeker, maar geen topstukken. De artiesten hebben allemaal noodnamen. Dat gaat soms zeer ver: één heet "de meester van de 21^{ste} nis" ...